

המצב הגרוע מכולם מתרחש בתחום השפה, שבו כמעט לעולם לא מכבדים את התחביר, הכתיב, הסמנטיקה והמבטא של מעמד הילדים בני המעמדות העממיים. מעולם לא אמרתי וגם לא רמזתי שהילדים בני המעמדות העממיים אינם צריכים ללמוד את "המודל התרבותי" של השפה הפורטוגזית בברזיל, כפי שנטען לעתים. מה שאמרתי הוא שבעיית השפה תמיד תכלול סוגיות אידיאולוגיות, ויחד אתן סוגיות של כוח. לדוגמה, אם אכן קיים "מודל תרבותי", זה משום שקיים מודל אחר שנחשב לא תרבותי. ומי הגדיר את המודל הלא תרבותי ככזה? מה שבעצם אמרתי, וזה הדבר שלמענו אני נאבק, הוא שצריכים ללמד את הילדים והילדות בני המעמדות העממיים את המודל התרבותי, אך בתהליך עלינו להדגיש:

א. ששפתם היא יפה ועשירה לא פחות מזו של המודל התרבותי, ולכן הם לא צריכים להתבייש באופן שבו הם מדברים.
ב. שלמרות זאת, חשוב ביותר שילמדו את התחביר ואת המבטא של המעמד השלט כדי:

1. להפחית את נחיתותם במאבק החיים.
2. להרוויח כלי חיוני למאבק ההכרחי נגד אי הצדק והאפלות שהם מושאיה.

אני מרגיש שדרך חשיבה זו ופעולה זו עולה בקנה אחד עם עמדותי הפרוגרסיבית והאנטי-אליטיסטית. אני לא נמנית על המתנגדים למועמדות של לולה (Lula) לנשיאות המדינה מפני שהוא אומר "פחות אמתים", ושבהמשך הצביעו לקולור (Collor), מועמד הימין, שמדבר נכון, אך אומר פחות דברי אמת.

לסיכום, בית הספר הדמוקרטי לא חייב רק להיות פתוח תמיד למציאות הממשית של התלמידים כדי להבינם טוב יותר, וכדי לבצע טוב יותר את הפעילות החינוכית, אלא גם להיות מוכן ללמוד מתוך אותם קשרים עם מציאות חיהם. מכאן נובע הצורך, למי שמצהיר על עצמו כדמוקרטי, להיות עניו, כדי להצליח להכיר את עצמו מחדש וללמוד פעמים רבות ממי שאפילו לא הגיע לבית הספר. בית הספר הדמוקרטי שלו אנו זקוקים הוא לא כזה שבו רק המורה מלמד, הלומד רק לומד, והמנהל הוא הרודן הכל יכול.